

Проф. др Владимир Чоловић, научни саветник

Институт за упередно право, Београд

ПОТРЕБА ЗА РЕГУЛИСАЊЕМ ИНСТИТУТА ПРЕКИДА СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА У ВАНРЕДНИМ ОКОЛНОСТИМА

Ванредне околности могу утицати на вођење судских поступака, између осталог, и на стечајни поступак. Те околности могу бити изазване пандемијом, која је још увек присутна, али и другим догађајима које не можемо предвидети. Иначе, у стечајним законодавствима земаља у региону није предвиђен институт прекида поступка. Са друге стране, у парничном поступку регулисан је прекид парничног поступка, када суд престане са радом, услед ванредног стања. Наиме, након одређивања прекида поступка, престају да теку сви рокови који су одређени за вршење радњи у поступку. Исто тако, за време трајања прекида, суд не може да предузима никакве радње у поступку. Ипак, суд може донети одлуку ако је прекид наступио након закључења главне расправе и ако је, уопште, могуће донети одлуку. У раду се поставља питање да ли је оправдано дефинисати институт прекида у стечајном поступку, имајући у виду специфичности овог поступка. Ванредне околности морају бити такве да је приступ суду немогућ. Са друге стране, стечајно законодавство предвиђа да ће се сходно примењивати и одредбе парничног поступка, па би, тако, могле бити примењене одредбе о прекиду парничног поступка. У раду се посвећује пажња и стечајним разлозима, односно, питању да ли ће се покренути стечајни поступак ако су стечајни разлози настали као последица ванредних околности. Аутор се осврће и на неке од мера које би могле бити предузете у стечајном поступку у ванредним околностима.

Кључне речи: Ванредне околности; Пандемија; Стечајни поступак; Парнични поступак; Прекид поступка; Стечајни разлог.

1. УВОД

Пандемија која је захватила цео свет утиче на све сегменте живота људи, без обзира о којој земљи се ради. Између осталог, пандемија утиче и на вођење судских поступака, па, самим тим, и на вођење стечајних поступака, као и других поступака који су у вези са инсолвентношћу физичких и правних лица. Чињеница је да настанак ванредних околности може утицати на покретање и вођење стечајних, као и других поступака, али када бисмо садашњу пандемију дефинисали само као ванредне околности, онда бисмо морали имати на уму да ширење вируса ковид-19 траје две године, да се у већини земаља живот прилагодио условима које је наметнула пандемија, као и да ванредне околности везујемо за ограничени период у коме се могу примењивати другачија правила у односу на она, која се примењују у редовним околностима. Тиме постављамо питање да ли бисмо, у ситуацији ширења вируса ковид-19, а коју можемо да одредимо и као стање, могли да примењујемо правила која се примењују у условима ванредних околности. Самим тим, да ли би мере које бисмо примењивали у ванредним околностима смели да примењујемо у краћем временском периоду, након кога би дошло до дефинисања правила која би се примењивала у новим околностима. Управо нешто слично десило се са пандемијом, односно у првој половини 2020. године уведено је низ мера, које су се између осталог односиле и на судске поступке.

Што се тиче стечајног поступка, он може да траје дужи или краћи период. То зависи од многих околности, које везујемо како за субјекте тог поступка, тако и за имовину стечајог дужника. На који начин ванредне околности могу утицати на стечајни поступак, претходно је питање на које морамо дати одговор, како бисмо могли да дефинишемо да ли је прекид стечајног поступка могућ, односно како бисмо могли да применимо правило парничног поступка о прекиду и у стечајном поступку.

Да бисмо уопште могли да говоримо о прекиду стечајног поступка, морамо да одговоримо на питање, да ли је он дефинисан у стечајним законодавствима, као и шта представља прекид парничног поступка, односно у којим ситуацијама ће се донети таква одлука.

Одмах ћемо одговорити на прво питање, тј. у стечајном поступку није дозвољен прекид. Значи, прекид као процесни институт не постоји у стечајном поступку. То, практично, значи да у ванредним околностима овај поступак не може бити прекинут. Да ли је наведено оправдано са становишта ванредних околности и њиховог утицаја на вођење стечајног поступка, питање је на које мора да се одговори на општи начин, имајући у виду да исход стечајних поступака зависи од многих

чињеница, почев од статуса стечајног дужника, преко његове имовине која се претвара у стечајну масу, па до поверилаца.

2. ПРЕКИД ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА

Као што смо рекли, регулисан је прекид парничног поступка. Наиме, Закон о парничном поступку Републике Србије (даље: ЗПП)¹ регулише прекид поступка у случају ванредног стања, односно у случајевима када суд престане са радом услед различитих ванредних околности.² Осим тога, прекид поступка може настати и ако се странка налази на подручју из којег не може да приступи суду, услед неких догађаја на чији настанак није могла да утиче.³ Суд доноси одлуку о прекиду парничног поступка. Након доношења такве одлуке, престају да теку сви рокови за вршење парничних радњи. Суд, тада, не може да предузима радње у поступку. Ипак, суд може да донесе одлуку, ако је прекид парничног поступка наступио након закључења главне расправе. Али, суд није у обавези да донесе одлуку у наведеном случају. Ако је једна странка предузела одређене парничне радње за време трајања прекида, оне немају дејство према другој странци у поступку, све док траје прекид.⁴ У зависности због чега је прекид поступка настао, одлука о томе може имати деклараторан или конститутивни карактер. Ако суд прекине са радом, неће моћи да донесе одлуку одмах након прекида рада, али та одлука може се донети накнадно, када престане постојање разлога који су довели до прекида. Значи, прекид поступка може настати *ex lege*, самим наступањем догађаја који доводи до прекида, а и када суд донесе одлуку о прекиду поступка, када настаје самим доношењем одлуке.⁵ У сваком случају, правне последице прекида су исте. Настанком прекида, престаје ток парничног поступка. Међутим, постоји изузетак. Наиме, ако није дошло до прекида поступка због престанка рада суда, онда суд може да предузима одређене радње, али без деловања странака. Осим тога, у том случају, суд не може да заказује рочишта, нити да доставља позиве странкама, односно да обавља друге парничне радње, које се тичу учешћа странака у поступку. У тим околностима, ако се донесе одлука, она ће имати важност, само, ако дође до наставка поступка. Са друге стране, ако странке предузимају одређене парничне радње, оне

¹ Закон о парничном поступку Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 55/2014, 87/2018 и 18/2020.

² ЗПП, чл. 222, тач. 6.

³ ЗПП, чл. 223, тач. 2.

⁴ ЗПП, чл. 224.

⁵ Г. Станковић, „Прекид парничног поступка“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 1974, 326.

ће имати дејство само ако дође да наставка поступка. Као што суд доноси одлуку о прекиду поступка, доноси одлуку и о наставку поступка, без обзира на који начин је дошло до прекида.⁶

3. ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА

Да бисмо могли да разумемо да ли би прекид као процесни институт био могућ у стечајном поступку, морамо да се упознамо са основним карактеристикама тог поступка, односно са појединим начелима које представљају основ овог поступка.

Пре свега, морамо да анализирамо статус стечајног дужника у тренутку покретања стечајног поступка, затим правне последице покретања овог поступка, као и начела хитности и изузетности која су од значаја за покретање и вођење овог поступка. Тренутком покретања стечајног поступка, стечајни дужник губи одређена права, која се односе на располагање имовином. Исто тако, стечајном дужнику ограничава се пословна способност. Правне последице покретања стечајног поступка наступају тренутком објављивања решења суда о отварању стечајног поступка на огласној табли суда.⁷ Покретање, односно отварање стечајног поступка доводи до прекида и свих парничних и ванпарничних поступака у којима се стечајни дужник појављује као странка. Прекидају се и извршни поступци ради намирења и ради осигурања.⁸ С обзиром на то да је стечајном дужнику ограничена пословна способност, сва његова права прелазе на стечајног управника у тренутку отварања стечајног поступка. Све наведене последице имају циљ да ограниче стечајног дужника у могућности располагања имовином. На наведену забрану односи се и прекидање свих поступака у којима је дужник странка. Ако би био могућ прекид стечајног поступка, да ли би таква могућност довела до губитка или оштећења имовине дужника, која представља стечајну масу. Тиме се поставља и питање оштећења поверилаца.

Прво од наведена два битна начела, које ћемо поменути, јесте начело хитности. Закон о стечају Републике Србије (даље: ЗС)⁹ наводи да је стечајни поступак хитан,¹⁰ тако да прекид овог поступка није до-

⁶ *Ibid.*, 330.

⁷ В. Чоловић, Н. Милијевић, *Стечај, теорија и пракса*, Удружење правника Републике Српске, Бања Лука 2020, 137.

⁸ *Ibid.*, 139.

⁹ Закон о стечају Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011 – др. закон, 71/2012 – одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018.

¹⁰ ЗС, чл. 8, ст. 1.

звољен.¹¹ Можемо поставити питање да ли у стечајном поступку треба дефинисати хитност. Наиме, стечајни поступак има циљ гашење дужника који не може да врши своје обавезе, али, исто тако, циљ овог поступка је и намирење поверилаца. То значи да он мора бити хитан, пре свега због заштите имовине – стечајне масе. Ипак, инсистирање на безусловној примени начела хитности може угрозити права, како поверилаца, тако и дужника. Уколико правилно тумачимо начело хитности, увођење прекида стечајног поступка у стечајно законодавство, довело би до тога да суд не би могао да предузима мере које би очувале имовину дужника, као и његов статус.

Са друге стране, о начелу изузетности говоримо у вези са инсолвентношћу субјекта против којег се покреће или је покренут стечајни поступак. Иначе, ово начело ЗС не регулише посебно. Ипак, ово начело објашњава да се стечајни поступак покреће у посебним, односно, изузетним случајевима. Ово начело се може користити и у ситуацијама када је потребно разликовати стечајни од осталих поступака. Но, ако говоримо о ванредним околностима, ово начело се може посматрати, пре свега, са становишта инсолвентности дужника. Међутим, морамо имати на уму да инсолвентност може бити последица различитих узрока, оних који су настали као последица настанка ванредних околности, односно оних који су настали пре настанка тих околности. Управо је и узрок инсолвентности битно питање, с обзиром на то да се не могу једнако третирати ситуације, када је стечајни поступак покренут као узрок ванредних околности, односно услед других стечајних разлога.¹²

Уопште, инсолвентност често везујемо за неспособност плаћања. Али, ако је неки субјект инсолвентан, не значи и да је потпуно неспособан за плаћање, што значи да та чињеница није увек разлог за покретање стечајног поступка. Упутније је да инсолвентност дефинишемо као доказану дужникову неспособност за плаћање његових доспелих новчаних и других имовинских обавеза. Са друге стране, морамо дефинисати и трајнију неспособност за плаћање, када субјект, односно дужник не може извршити своју обавезу ни по протеклу дужег периода.¹³ У сваком случају, да би стечајни поступак могао бити покренут против дужника, треба да се оствари одређени разлог, а то је да дужник, у одређеном периоду, непрекидно не измирује своје доспеле обавезе. Али,

¹¹ ЗС, чл. 8, ст. 2, В. Чоловић, „Начела стечаја и стечајног поступка“, *Актуелна питања савременог законодавства*, XIX Будвански правнички дани, Зборник радова, Београд 2013, 228.

¹² В. Чоловић, „Утицај пандемије на покретање и вођење стечајног поступка“, Зборник *Пандемија Ковида 19: правни изазови и одговори*, Институт за упоредно право, Београд 2021, 131.

¹³ В. Чоловић, *Стечајно право*, Паневропски Универзитет Апсирон, Бања Лука 2010, 20.

имамо и претећу платежну неспособност, када треба да буду узете у обзир обавезе које још нису доспеле, али које вероватно неће моћи да буду испуњене од стране дужника, у тренутку њихове доспелости.¹⁴

4. МЕРЕ КОЈЕ СУ ПОЈЕДИНЕ ЗЕМЉЕ УВЕЛЕ НАКОН НАСТАНКА ПАНДЕМИЈЕ, А У ВЕЗИ СА СТЕЧАЈНИМ ПОСТУПЦИМА, ОДНОСНО, ОСТАЛИМ ПОСТУПЦИМА КОЈИ СУ ВЕЗАНИ ЗА ПОСТОЈЕЋУ ИЛИ МОГУЋУ ИНСОЛВЕНТНОСТ

Посветићемо пажњу мерама које су поједине земље предузеле у условима пандемије. Сигурно је да се многе од тих мера могу применити и кад би ванредне околности настале услед других разлога. Морамо рећи да се овде ради о мерама које су предузете у првој половини 2020. године, значи на почетку пандемије. Но, неке земље у својим законодавствима већ садрже мере које се примењују у појединим ванредним околностима.

Поменућемо, прво, аустријско законодавство које предвиђа рок од 120 дана за покретање стечајног поступка у случајевима, када је разлог проузрокован природним катастрофама, у које спада и пандемија. Међутим, Аустрија је донела измене Закона о инсолвентности, које су утврђене Четвртим законом Ковид-19, којима је дефинисано да привредни субјекти не морају да подносе захтев за покретање стечајног поступка због инсолвентности или презадужености, ако је до тих околности дошло између 1. марта 2020. и 30. јуна 2020. године. Практично, ове одредбе се примењују и кад повериоци поднесу захтев.¹⁵

Затим, у Немачкој је био продужен рок за покретање стечајног поступка до 30.09.2020., али само ако је настала инсолвентност последица пандемије. Само спровођење стечајног поступка се одвијало подношењем писмених поднесака. Наравно, морамо рећи да се све фазе стечајног поступка не могу одвијати на овакав начин.¹⁶

У Републици Чешкој уведене су три мере: 1) привремени застој рока за подношење захтева за покретање стечајног поступка, али се овде не ради о застоју, већ о увођењу мораторијума кад је у питању покретање поступка; 2) одлагање спровођења већ отвореног стечаја и овде се може рећи да се ради о прекиду поступка, али постоје разлике у зависности да ли је стечајни управник преузео стечајног дужника или се радио само

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ An international guide to changes in insolvency law in response to COVID-19, December 2020., 3; <https://www.dlapiper.com/en/us/insights/publications/2020/03/coronavirus-what-european-governments-are-doing-to-support-businesses/>, 31.03.2022.

¹⁶ *Ibid.*, 12.

о покретању стечајног поступка, без „уласка“ у имовину стечајног дужника; 3) ванредни мораторијум који се тиче ситуације, када захтев за покретање стечајног поступка подноси дужник, ако је на његово пословање утицала пандемија, односно, продужетак овог стања за још три месеца, али, ако се са тим сагласе повериоци. Овде се ради о разлогу настанка инсолвентности. У Чешкој се није прекидао рад судова у овим поступцима и било је могуће подношење докумената и осталих поднесака. Међутим, суспендоване су наплате према дужнику.¹⁷

У Италији је, такође, уведено низ мера. На првом месту, введен је привремени национални мораторијум, као и одређене мере толеранције према микро, малим и средњим предузећима, а по Препоруци бр. 361 од 6. маја 2003. године. Овде се ради о предузећима на чије је пословање утицала пандемија. Поменуте мере толеранције су се односиле на одлагање плаћања рата кредита са роком доспећа пре 30.09.2020. године до тог датума, затим, обустављање плаћања рата по основу зајмова и других врста финансирања, које се отплаћује на рате, са роком доспећа пре 30.09.2020. године до тог датума, итд. Осим тога, усвојене су и мере које се односе на стечај, тј. на инсолвентност. Ради се о следећим мерама: 1) продужење рокова за враћање дугова дефинисаних у уговорима који су закључени пре наступања инсолвентности; 2) продужење рокова за враћање дугова који су дефинисани у споразумима о реструктурирању; 3) непоступање по захтевима за проглашење банкрота или инсолвентности који су поднесени од стране дужника или трећих лица у периоду од 09.03. до 30.06.2020, што значи да се обавезују наведени субјекти да поднесу нови захтев након истека наведеног периода.¹⁸

Морамо рећи да је у САД пандемија довела до велике незапослености.¹⁹ Што се тиче стечајног поступка, Стечајни законик САД²⁰ садржи у члану 305, одредбу о обустави стечајног поступка од стране суда. Суд такву одлуку може да донесе, ако би обустава била у интересу и дужника и поверилаца.²¹ Ова одредба се користи како би се привремено обуставио стечајни поступак у ванредним околностима. Разлог за обуставу је да треба сачекати примену мера како би се ублажиле финансијске не-

¹⁷ *Ibid.*, 6.

¹⁸ Covid-19 coronavirus measures impacting insolvency proceedings and enforcement, Allen&Overy, 24 June 2020, 10; <https://www.allenoverly.com/en-gb/global/news-and-insights/publications/covid-19-coronavirus-measures-impacting-insolvency-proceedings-and-enforcement>, 30.03.2022.

¹⁹ Mothballing Bankruptcy Cases in the COVID-19 Crisis, June 2020, <https://www.jonesday.com/en/insights/2020/06/mothballing-bankruptcy-cases-in-the-covid19-crisis>, 20.03.2022.

²⁰ Bankruptcy Code US (Стечајни законик САД), од 06.11.1978, последњи амандмани 20.04.2005, <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11>, 21.03.2022.

²¹ Mothballing Bankruptcy Cases in the COVID-19 Crisis, June 2020.

гативне последице пандемије. Обустава стечајног поступка омогућава да се анализира стање дужника, као и статуса стечајне масе, што може довести и до постизања појединачних споразума који би допринели и смањењу дуга или одлагању његовог плаћања, односно, који би довели до једне врсте принудних поравнања.²² Иначе, пандемија је у САД довела до великих падова потрошње. У вези с тим, Конгрес је из федералних резерви одобрио исплату 600 долара на име погодности за незапослене.²³

5. МЕРЕ КОЈЕ СУ, НАКОН НАСТАНКА ПАНДЕМИЈЕ, УВЕДЕНЕ У ПОЈЕДИНИМ ЗЕМЉАМА РЕГИОНА

Што се тиче земаља у региону, углавном су донете очекиване мере на почетку пандемије, у марту и априлу 2020. године. Кад кажемо очекиване мере, онда мислимо на чињеницу да су се узимале у обзир карактеристике стечајног поступка, као и статус дужника и поверилаца.

У Републици Хрватској, на пример, пандемија се не сматра стечајним разлогом, што значи да се неће покренути стечајни поступак, ако је пандемија узрок стечаја. Поставља се питање, на који начин је у кратком времену пандемија могла да утиче на пословање једног привредног субјекта, односно колико је времена потребно да оваква ванредна околност утиче на рад привредног субјекта, на начин који може довести до инсолвентности. Међутим, дефинисани су и изузеци, што значи да се овај поступак може покренути, ако је у питању заштита државе, поштовање мера заштите јавног здравља, животне средине, итд. Влада Републике Хрватске је донела одлуку којом је дефинисано да су ове мере биле на снази до почетка августа 2020. године, као и да се примена тих мера могла продужавати на периоде од три месеца.²⁴

Кратко ћемо се осврнути и на иницијативу Хрватске одвјетничке коморе која је резултирала Предлогом закона о интервентним мјерама на подручју судских и управних поступака због епидемије болести коронавируса COVID-19. Сврха овог предлога закона се пре свега односила на задржавање токова процесних рокова у поступцима који се због пандемије не могу водити. Ова мера је привремена и временски ограничена до престанка разлога који је довео до њиховог увођења. Наиме, предлог наведеног закона прописује да, за време важења ових мера, не теку рокови који се односе на остваривање права странака у судским поступцима, осим ако се ради о хитним судским поступцима.

²² *Ibid.*

²³ J. Wang, “Bankruptcy and the COVID-19 Crisis“, *Working Paper* 21 – 041 (eds. J. Yang, B. Iverson, R. Kluender), Harvard Business School, September 2020, 2.

²⁴ Covid-19 coronavirus measures impacting insolvency proceedings and enforcement, Allen&Overy, 24 June 2020, 7.

Комуникација ће се одвијати електронским путем или путем поште, а неће моћи да се обавља непосредна предаја поднесака суду.²⁵

У Републици Словенији нису донете мере везане за рад судова, што значи да су они нормално функционисали, уз поштовање свих мера. Иначе, у овој земљи су донете следеће мере: 1) могућност да се поднесе захтев за увођење мораторијума на плаћање у року од 6 месеци од дана престанка мера, с тим што би ова мера трајала 12 месеци; 2) увођење државних гаранција за банкарске кредите који су одобрени непосредно пре настанка ванредних околности; 3) приоритетно третирање необезбеђених потраживања поверилаца.²⁶ Овде се, углавном, ради о мерама које спречавају инсолвентност, која може настати услед утицаја пандемије. Што се тиче прве мере, увођење мораторијума директно штити дужника. Ипак, мишљења смо да мораторијум треба одређивати у складу са околностима, а не аутоматски, што значи да ова мера не би требало да траје, у сваком случају, годину дана. Друга наведена мера је оправдана, имајући у виду да ће корисник кредита бити у немогућности да га исплаћује, чиме се спречава инсолвентност. Трећа мера је оправдана, са становишта једакости поверилаца у истом исплатном реду. Но, може се поставити питање статуса осталих поверилаца и могућност њиховог намирења у оваквим условима.

У Босни и Херцеговини Високо судско и тужилачко вијеће усвојило је 30. априла 2020. године Одлуку о организацији рада судова и тужилаштва у БиХ.²⁷ Та Одлука је дефинисала могућност заказивања нових рочишта, као и наставак текућих, али уз одређивање да се обавезно размотри хитност и трајање поступка, као и број учесника.²⁸ Овде морамо поставити питање, од чега ће зависити суспензија рокова у поступку. Практично, заказивање нових рочишта зависи од чињенице, на који начин ће суд одредити хитност заказивања рочишта у поступку.

У Републици Србији Народна банка 17.03.2020. године увела је 90-дневни мораторијум на отплату кредита и лизинга. У том периоду, дужник није обавезан да исплаћује доспеле рате, а банка као давалац кредита не може да покрене поступак принудне наплате дуга против дужника. Но, већ од половине маја 2020, сви привредни судови су могли да спроводе стечајне поступке. Осим тога, у Републици Србији је донета Уредба о роковима у судским поступцима за време ванредног

²⁵ А. Маганић, Утјецај епидемије болести COVID-19 на судске поступке, <https://informator.hr/strucni-clanci/utjecaj-epidemije-bolesti-covid-19-na-sudske-postupke>, 02.04.2022.

²⁶ Covid-19 coronavirus measures impacting insolvency proceedings and enforcement, Allen&Overy, 24 June 2020, 16.

²⁷ *Ibid.*, 6.

²⁸ *Ibid.*

стања.²⁹ Ванредно стање је проглашено 15.03.2020. Члан 2 наведене Уредбе предвидео је да престају да теку рокови за тужбе, приватне тужбе, уставне жалбе, предлоге, правне лекове о средства за предузимање других процесних радњи у парничном, кривичном, ванпарничном, уставносудском поступку и управном спору. У Уредби није споменут стечајни поступак.

6. СХОДНА ПРИМЕНА ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ И ПРИМЕНА ПРАВИЛА О ПРЕКИДУ ПОСТУПКА

ЗС одређује да ће се на питања која нису посебно дефинисана његовим одредбама, сходно примењивати одредбе ЗПП.³⁰ Ова одредба се налази у члану ЗС који се односи на начело императивности и преклузивности. Ово је општа одредба, која дефинише ситуације, када не постоји адекватна одредба (или уопште не постоји) у стечајном законодавству која се може применити у некој од фаза стечајног поступка. Наиме, сходна примена правила парничног поступка је императивна, ако неке фазе стечајног поступка нису уређене стечајним законодавством. Али, морамо рећи, да сходна примена неког закона увек значи наведено, с тим што та примена зависи и од органа који спроводи поступак, а у стечајном поступку орган који одлучује о сходној примени правила парничног поступка јесте стечајни судија.³¹ Са једне стране, имамо императивност у примени неког правила, ако постоји правна празнина у основном закону који уређује односну материју, а са друге, орган који одлучује о примени тих правила. Ако се ради о сходној примени правила, онда не можемо говорити о императивности, јер о томе одлучује надлежни орган у поступку. Но, ако говоримо о примени правила тачно одређеног закона, онда бисмо морали рећи да се императивност управо односи на наведено. Значи, у стечајном поступку се примењују, на првом месту, правила ЗС, а уколико нека фаза стечајног поступка није регулисана, односно ако је регулисана делимично, онда се примењују правила парничног поступка. Да ли, у потпуности, можемо да ставимо знак једнакости између стечајног и парничног поступка? Сигурно не, али је чињеница да правила стечајног поступка, спадају, шире гледано, у грађанско процесно законодавство.

У вези с тим, поставља се питање сходне примене одредбе ЗПП-а о прекиду парничног поступка, ако су у стечајном поступку присутне околности које захтевају наведено. Већ смо рекли да је стечајни поступак хитан, па, самим тим, није допуштен прекид. Али, ако би ванредне

²⁹ Уредба о роковима у судским поступцима за време ванредног стања, *СГ Републике Србије*, бр. 38/2020.

³⁰ ЗС, чл. 7.

³¹ В. Чоловић, Н. Милијевић, 57.

околности реметиле редовно вођење стечајног поступка, поставља се питање, да ли би стечајни судија могао да донесе одлуку о примени овог правила ЗПП. Ако бисмо строго тумачили одредбу члана ЗС, који регулише начело хитности, онда стечајни судија не би могао да примени ову одредбу. Но, ако, из било ког разлога, не би могао да се води стечајни поступак, тада бисмо морали да дефинишемо и примену начела хитности, као и јасно дефинисане разлоге који би могли да доведу до прекида стечајног поступка. Али, ако би након отварања стечајног поступка, као и у току његовог вођења, настали разлози који би онемогућили рад суда на било који начин, онда се поставља питање сходне примене правила ЗПП-а о прекиду поступка, односно евентуално дефинисање овог правила у законодавству које регулише стечајни поступак. Чињеница је да вођење дугих стечајних поступака није од користи ни привреди једне земље, као ни њеном правосуђу, односно, актерима тог поступка, како дужнику, тако и повериоцима. Али, начело хитности не можемо ставити испред поштовања права учесника у поступку и поштовања свих правила самог поступка. То значи да се морају узети у обзир околности које могу довести до немогућности вођења стечајног поступка. Те околности мора да дефинише законодавац, пре свега, у складу са правилима које регулишу питање промењених околности, као и правила ЗПП. Неке од тих околности би могле да буду: 1) проглашено ванредно стање у држави, када је онемогућен рад судова; 2) привремена немогућност приступа суду од стране дужника или поверилаца са већинским потраживањима, а од чега зависи прикупљање стечајне масе, њено уновчење, утврђивање потраживања, као и друге радње у стечајном поступку; 3) привремена спреченост стечајног управника да врши радње у стечајном поступку, а у случају када није могуће, у кратком времену, разрешити именованог стечајног управника, као и именовати новог; 4) немогућност приступа документима који утврђују битне чињенице у стечајном поступку везане за имовину дужника, као и за утврђивање потраживања; итд. Наравно, све ове разлоге морамо везати за ванредне околности, које би довеле до немогућности рада суда, односно, до немогућности остварења права од стране субјекта стечајног поступка. У оваквим ситуацијама, не може се остваривати ни начело хитности, односно, сви наведени случајеви доводе до продужења стечајног поступка. Имајући у виду наведено, мишљења смо да би институт прекида стечајног поступка морао да нађе своје место у стечајном законодавству.

На овом месту ћемо дати малу напомену. Наиме, ванредне околности могу да произведу, евентуално, прекид стечајног поступка, али не и обуставу. У стечајном законодавству су јасно дефинисани разлози који

доводе до обуставе стечајног поступка. На пример, ако стечајни дужник има само једног повериоца, стечајни поступак се обуставља без одлагања.³² Затим, ако је имовина дужника мања од трошкова стечајног поступка, односно, ако је она незнатне вредности, такође ће доћи до обуставе.³³ Затим, ако лице које је поднело предлог за покретање стечајног поступка, повуче предлог, доћи ће такође до обуставе овог поступка.³⁴ Затим, до обуставе стечајног поступка, може доћи услед усвајања плана реорганизације. У сваком случају, ванредне околности не могу довести до обуставе стечајног поступка, већ само до евентуалног прекида или примене одређених мера усвојених од стране надлежних органа у држави.

6.1. Утицај стечајног поступка на прекид парничног поступка

Иако нас, на првом месту, занима прекид стечајног поступка услед ванредних околности, осврнућемо се кратко и на утицај отварања стечајног поступка на прекид парничног поступка. Отварањем стечајног поступка парнични поступак (као и ванпарнични, управни, итд.) престаје по сили закона. Прекид наступа у свим активним и пасивним парницама стечајног дужника.³⁵ Ипак, до прекида парничног поступка неће доћи, ако је дужник споредни умешач и ако је дужник тужилац, а предмет спора се односи на имовину дужника. Прекид наступа у свим врстама парничног поступка, односно, у привредним споровима, грађанским парницама, радним споровима, поступцима пред арбитражом, као и поступцима због ометања поседа. Није битно у којој се фази налази парнични поступак. Решење о прекиду поступка је декларативне природе, с обзиром на то да прекид наступа самим отварањем стечајног поступка.³⁶ Уколико је стечајни дужник тужилац, тј. ако се ради о активним парницама, парнични поступак ће се наставити када стечајни управник обавести суд да је преузео поступак.³⁷ Са друге стране, ако се ради о пасивним парницама, односно, ако је стечајни дужник тужени, онда ће се парнични поступак наставити, ако је тужилац, као стечајни или разлучни поверилац поднео благовремену и уредну пријаву потраживања, затим, ако је на испитном рочишту стечајни управник оспорио потраживање, као и ако је тужилац као стечајни или разлучни

³² ЗС, чл. 13, ст. 1.

³³ ЗС, чл. 13, ст. 2.

³⁴ ЗС, чл. 58, ст. 2.

³⁵ В. Чоловић, Н. Милијевић, 135.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ В. Козар, Н. Алексић, „Последице отварања стечајног поступка у српском процесном праву“, *Право и привреда* 2/2020, 87.

поверилац закључком стечајног судије упућен на наставак прекинутог парничног поступка како би се утврдило оспорено потраживање. Осим тога, парнични поступак ће се наставити и ако је тужилац као стечајни или разлучни поверилац предложио наставак прекинутог поступка након добијеног закључка од стечајног судије. Тај предлог мора да се поднесе у року од осам дана.³⁸ Прекид парничног поступка представља последицу отвореног стечајног поступка. Закон јасно одређује прекид *ex lege*, као и случајеве, када ће се парнични поступак наставити.

Када би се, на пример, предвидела могућност прекида стечајног поступка у случају ванредних околности, могла би се применити само два од наведених правила. Прво је да би до прекида стечајног поступка дошло без обзира на то у којој се фази налази, као и да би до прекида дошло аутоматски. Но, до аутоматског прекида овог поступка би могло да дође, само ако би се јасно утврдило да је немогуће водити стечајни поступак услед околности које се нису могле предвидети.

Стечајни поступак, услед инсолвентности једног субјекта, представља ванредну ситуацију у односу на његово редовно пословање. Због тога се прекида парнични поступак, као и други поступци, с обзиром на то да се ради о немогућности редовног функционисања наведеног субјекта, који постаје стечајни дужник. Значи, овде се ради о околностима које се нису могле предвидети приликом покретања парничног поступка.

7. ПРОМЕЊЕНЕ ОКОЛНОСТИ И ПРЕКИД СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА

Код ванредних околности стечајни дужник није у могућности да испуни своје обавезе, тако да би повериоци били оштећени. Овде постоје, као што смо рекли, две ситуације, када стечајни поступак није покренут услед ванредних околности, иако постоји стечајни разлог, као и када је стечајни поступак покренут, али не може да се спроводи услед ванредних околности. У вези са наведеним, стечајни разлози могу бити последица настанка ванредних околности. У сваком случају, постоји инсолвентност дужника, али се мора утврдити да ли је та инсолвентност настала услед ванредних околности или не. Због тога морамо да посветимо пажњу институту промењених околности, односно утицају тих околности на инсолвентност дужника, као и на покретање и вођење стечајних поступака. У вези са промењеним околностима, морамо да поменемо клаузулу *rebus sic stantibus*. Ову клаузулу можемо да дефинишемо као правило које се прећутно садржи у уговорима, поготово у

³⁸ В. Козар, Н. Алексић, 87–88.

оним који су закључени на дужи временски период или на неодређено време.³⁹ Али, ову клаузулу можемо да схватимо и као непредвидљивост,⁴⁰ што значи да странке не би ни закључиле правни посао да су имале овакве околности у виду. Кад настану ванредне, односно промењене околности, могућа су два одговора, кад говоримо о извршењу обавеза у правним пословима. Први је да правни посао треба извршити онако како је дефинисан, без обзира на настале околности, што значи да странке морају поштовати принцип *pacta sunt servanda*. Други је да ипак треба водити рачуна о утицају промењених околности на правни посао. Тиме се поштује принцип правичности.⁴¹ Клаузулу *rebus sic stantibus* морамо посматрати и као вишу силу, услед које је наступила несразмера у вредности престација између странака у једном послу. Ова клаузула се примењује на уговоре који су још у току, а не на оне који су извршени.

Чињеница је да се и на ванредне околности које би могле да утичу на стечајни поступак могу примењивати правила која дефинише клаузула *rebus sic stantibus*. Значи, ради се о околностима које нису могле да буду предвиђене у тренутку покретања поступка или су такве да су утицале на пословање привредних и других субјеката. Практично, о прекиду стечајног поступка би могла да се донесе одлука, ако би се радило о настанку промењених околности које би директно утицале како на покретање, тако и на вођење тог поступка.

8. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА – ДА ЛИ ЈЕ ПОТРЕБНО РЕГУЛИСАТИ ИНСТИТУТ ПРЕКИДА СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА

Већ смо навели да ванредне околности утичу на вођење судских поступака, па и на стечајни. У прилог томе говоре и мере које су многе земље увеле током 2020. године у време почетка пандемије ковид-19, како би се заштитили привредни и остали субјекти, без обзира на то да ли имају статус стечајног дужника или не. Исто тако, овим мерама су се штитили и повериоци. Поставља се питање да ли је неопходно у стечајна законодавства, а самим тим и у општа правила стечаја и стечајног поступка увести и дефинисати институт прекида стечајног поступка. Напред смо навели основне карактеристике и начела стечајног поступка из којих се види да је основни циљ овог поступка његово

³⁹ С. Перовић, *Облигационо право*, Београд 1985, 254.

⁴⁰ М. Крећа, *Основи престанка дејства уговора у међународном јавном праву*, Београд 1991, 128.

⁴¹ С. Перовић, *Раскид уговора због промењених околности и начело правне сигурности*, Београд 1974, 184.

ефикасно вођење и закључење, које производи како гашење стечајног дужника, тако и намирење поверилаца. Но, управо те чињенице говоре да у ванредним околностима неке радње у стечајном поступку неће бити могуће спровести, тако да би тиме били оштећени и дужник и повериоци. Наравно, у одређеним фазама, стечајни поступак је могуће водити путем писмених поднесака. Међутим, та чињеница није толико битна ако се ради о неким другим разлозима немогућности вођења стечајног поступка, а не о немогућности приступа суду. Код ванредних околности ради се о промењеним околностима код којих се примењују правила која смо навели у оквиру дела о клаузули *rebus sic stantibus* и која би могла бити примењена и код стечајног поступка.

У сваком случају, постоји основ за увођење института прекида стечајног поступка. Чињеница је да разлози за прекид не би могли да буду дефинисани као у ЗПП-у, с обзиром на специфичност стечајног поступка. Али је сигурно да би законодавац могао да одреди који би случајеви ванредних околности онемогућили покретање и вођење стечајног поступка и на које време би могао да буде одређен прекид. Ако погледамо мере које су поједине земље увеле, а тичу се и стечајног поступка, и ако погледамо да тај период није дуго трајао, с обзиром на то да су се и судови прилагодили новонасталим околностима (кад је у питању пандемија), сигурни смо да би прекид стечајног поступка допринео и његовој ефикасности.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Козар, Владимир, Алексић, Немања, „Последице отварања стечајног поступка у српском процесном праву“, *Право и привреда* 2/2020;
2. Крећа, Миленко, *Основи престанка дејства уговора у међународном јавном праву*, Београд 1991;
3. Перовић, Слободан, *Раскид уговора због промењених околности и начело правне сигурности*, Београд 1974;
4. Перовић, Слободан, *Облигационо право*, Београд 1985;
5. Станковић, Гордана, „Прекид парничног поступка“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 1974;
6. Чоловић, Владимир, *Стечајно право*, Паневропски Универзитет Апеирон, Бања Лука 2010;
7. Чоловић, Владимир, „Начела стечаја и стечајног поступка“, *Актуелна питања савременог законодавства*, XIX Будвански правнички дани, Зборник радова, Београд 2013;
8. Чоловић, Владимир, Милијевић, Недељко, *Стечај, теорија и пракса*,

Удружење правника Републике Српске, Бања Лука 2020;

9. Чоловић, Владимир, „Утицај пандемије на покретање и вођење стечајног поступка“, Зборник *Пандемија Ковида 19: правни изазови и одговори*, Институт за упоредно право, Београд 2021;
10. Wang, Jialan, “Bankruptcy and the COVID-19 Crisis“, Harvard Business School, *Working Paper* 21–041 (J. Yang, B. Iverson, R. Kluender, eds.) Harvard Business School, September 2020.

Извори са интернета

1. An international guide to changes in insolvency law in response to COVID-19, December 2020, <https://www.dlapiper.com/en/us/insights/publications/2020/03/coronavirus-what-european-governments-are-doing-to-support-businesses/>;
2. Bankruptcy Code US (Стечајни законик САД), од 06.11.1978., задњи амандмани 20.04.2005, <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11/>;
3. Covid-19 coronavirus measures impacting insolvency proceedings and enforcement, Allen&Overy, 24 June 2020, 10; <https://www.allenoverly.com/en-gb/global/news-and-insights/publications/covid-19-coronavirus-measures-impacting-insolvency-proceedings-and-enforcement>;
4. Маганић А., *Утјецај епидемије болести COVID-19 на судске поступке*, <https://informator.hr/strucni-clanci/utjecaj-epidemije-bolesti-covid-19-na-sudske-postupke>;
5. Mothballing Bankruptcy Cases in the COVID-19 Crisis, June 2020, <https://www.jonesday.com/en/insights/2020/06/mothballing-bankruptcy-cases-in-the-covid19-crisis>.

Правни прописи

1. Закон о парничном поступку Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 55/2014, 87/2018 и 18/2020;
2. Закон о стечају Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011 – др. закон, 71/2012 – одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018;
3. Уредба о роковима у судским поступцима за време ванредног стања, *Службени гласник РС*, бр. 38/2020.

Full Professor, Principal Research Fellow Vladimir Čolović, LL.D.
Institute of Comparative Law, Belgrade

THE NEED FOR REGULATION OF THE INSTITUTE OF TERMINATION OF BANKRUPTCY PROCEEDINGS IN EXTRAORDINARY CIRCUMSTANCES

Summary

Extraordinary circumstances may affect the conduct of court proceedings and, inter alia, bankruptcy proceedings. These circumstances may be caused by the pandemic, which is still present, but also by other events that cannot be predicted. The bankruptcy legislations of the countries in the region does not provide for the institute of termination of the procedure. On the other hand, in civil proceedings, the termination of civil proceedings is regulated, when the court ceases to operate due to a state of emergency. Namely, after termination of the procedure has been ordered, all deadlines set for performing actions in the procedure cease to run. Also, during the termination, the court may not take any action in the proceedings. However, the court may render a decision, if the termination occurred after the conclusion of the main hearing and if, in general, it is possible to render a decision. The paper raises the question of whether it is justified to define the institute of termination in bankruptcy proceedings, having in mind the specificities of this procedure. Extraordinary circumstances must be such that access to court is impossible. On the other hand, the bankruptcy legislation stipulates that, accordingly, the provisions of the civil procedure will be applied, so that the provisions on the termination of the civil procedure could be applied. The paper also pays attention to the reasons for bankruptcy, that is, the question of whether bankruptcy proceedings will be initiated, if the bankruptcy reasons arose as a consequence of extraordinary circumstances. The author also refers to some of the measures that could be taken in bankruptcy proceedings in extraordinary circumstances.

Key words: *Extraordinary circumstances; Pandemic; Bankruptcy proceedings; Civil proceedings; Termination of proceedings; Bankruptcy reason.*